

De helft van de 600 duizend inburgeraars is niet verplicht een cursus te volgen. **Die moet je zien over te halen.** Hoe doe je dat? De praktijk in Zoetermeer.

SJORS VAN BEEK

Verleiden in Zoetermeer

Met een brede glimlach neemt ze plaats aan de balie van het inburgeringsloket in Zoetermeer. Sabina Rusu heeft gehoord dat ze hier gratis Nederlandse taallessen kan krijgen. En dat wil ze wel.

De 47-jarige Roemeense is een enthousiaste, vrijwillige inburgeraar. Eentje die de gemeente ook nog eens ongevraagd komt aanwaaien. Haar soort is bepaald dungezaaid in Nederland. Nagenoeg alle gemeenten moeten grote moeite doen om immigranten die niet verplicht hoeven in te burgeren aan een cursus te laten beginnen.

Sabina Rusu hoeft niet te worden omgepraat. Ze woont sinds juli in Nederland, legt haar man Gerrit de Beuze uit, en ze wil hier ook 'werk gaan doen'. Dan is beheersing van de Nederlandse taal wel handig.

Rusu spreekt alleen Roemeens en Spaans. 'Ze moeten me de dingen dus wel in een van die twee talen uitleggen', vertelt ze via haar tolkende man, 'want als de leraren het in het Nederlands vertellen, snap ik het niet'.

Ahmed el Allati, klantmanager bij de gemeente Zoetermeer, legt haar uit dat de docenten daar speciaal voor zijn opgeleid, en dat Rusu als vrijwillige inburgeraar ook 'geen stress hoeft te hebben' over het inburgeringsexamen. 'U hoeft het namelijk niet per se te halen. Wij willen gewoon graag dat iedereen hier met elkaar kan praten, dus niet dat de ene buur alleen Arabisch praat en de ander alleen Turks. De Nederlandse taal is wat ons verbindt.'

Rusu's gegevens worden opgenomen en het opleidingsinstituut zal binnen-

kort contact met haar leggen over de precieze invulling van de cursus. 'Dat was een prettig, makkelijk gesprek', zegt El Allati als de Roemeense weer naar buiten is gewandeld. 'Met inburgeringsplichtigen gaat het vaak veel moeilijker, die zitten hier met zó'n gezicht, hebben er helemaal geen zin in, altijd ziek, zwak of misselijk.'

Hij zegt het niet hardop, maar de onwil bij sommigen om Nederlands te leren lijkt hem te storen. 'Ikzelf ben hier gekomen vanuit Marokko toen ik 18 was. Ik herinner me nog goed hoe lastig het was om informatie te krijgen, ik moest mijn onderwijs zelf regelen én betalen. En nu? Kant-en-klaar! De gemeente regelt het, betaalt het, zorgt zelfs voor kinderopvang.'

Presenteerblaadje

De inburgering wordt tegenwoordig op een presenteerblaadje aangeboden, wil Ahmed el Alallati maar zeggen. En nóg zijn er mensen die niet willen. Hoe trek je die mensen die niet verplicht hoeven in te burgeren alsnog over de streep? En: hoeveel moeite moet je daarvoor willen doen? Moet je een 69-jarige analfabete Marokkaanse nog wel vermoeien met taallessen?

'Ja!', zegt wethouder Edo Haan heel gedecideerd, een paar verdiepingen hoger op het Zoetermeerse stadhuis. 'Ook die Marokkaanse van 69 moet het nieuws kunnen begrijpen, al is het maar via het *Jeugdjournaal*.' Haan is PvdA'er en steekt dat niet onder stoelen of banken: 'Ook die mevrouw moet nog jaren in Nederland leven, en wij willen dat nu eenmaal allemaal samen doen. Dat moet van de PvdA, zegt hij met een kwinkslag.

Serieuzer: 'Een samenleving kan niet zonder samenleven. Ik als PvdA-man ben er echt van overtuigd dat het goed is als je onder de mensen komt. Als je de vrijwillige inburgering opgeeft, als je zegt: laat maar zitten, dan geef je mensen op. En dat moeten we niet willen in Nederland, dat mensen gewoon maar thuis via de schotel blijven kijken. We moeten blijven proberen die mensen achter hun voordeur vandaan te halen.'

Haan vertelt dat hij regelmatig naturalisatieceremonies houdt, waarbij mensen hun Nederlandse paspoort ontvangen. 'Ik kom daar soms islamitische vrouwen van boven de 65 jaar tegen, die al decennia hier zijn en dus niet verplicht hoeven in te burgeren. Dan vraag ik zo'n vrouw wanneer ze naar Nederland is gekomen, kan ze niet eens antwoorden omdat ze echt geen wóórd Nederlands spreekt. Daar heb ik wel moeite mee, ja.'

Vanuit die visie is Zoetermeer bereid om grote inspanningen te leveren om mensen op vrijwillige basis te laten inburgeren. 'Wie in Nederland is, moet zijn eigen broek ophouden, en dan moet je Nederlands kunnen spreken. Maar dat is niet de hoofdreden', zegt Haan eerlijk. 'De hoofdrijfveer is dat mensen moeten meedoen. De mens is een sociaal wezen. Als hij niet meedoet, gaat hij rare dingen doen.'

Als het aan de Zoetermeerse wethouder lag, zouden overigens oudkomers ook verplicht moeten inburgeren, evenals Antillianen. 'Want die praten wel veel, Papiamentu betekent "praten", alleen doen ze dat niet in het Nederlands.'

'NEDERLANDS IS WAT ONS VERBINDT'

Oud-inburgeraars volgen een training om potentiële inburgeraars over de streef te trekken.

SERGE LIGTENBERG

Nu deze groepen onder de huidige wet niet gedwongen kunnen worden, kiest Zoetermeer ervoor om hen 'positief te benaderen, op een vrolijke, vriendelijke manier'. Haan: 'En dat is nog een hele uitdaging, het gaat allemaal niet vanzelf.'

Negatief imago

In een vergaderzaal leggen drie verantwoordelijke ambtenaren even later uit hoe dat 'positief benaderen op een vrolijke, vriendelijke manier' in de praktijk werkt. 'We zijn er inmiddels wel achter dat we mensen moeten *verleiden* om te gaan inburgeren. Veel mensen hebben er weerstand tegen. Het imago van inburgering is niet zo positief', vertelt Marianne van Reek, projectleider zorg. 'Klantmanagers vinden het lastig om tegen mensen die al twintig jaar hier zijn te zeggen: u moet inburgeren. Het woord alleen al...', vult unitcoördinator zorg Jeanette Grecco aan. 'We hoeven mensen heus niet meer te leren wat ze al duizend keer gehoord hebben, dat 5 december Sinterklaas is en zo. Toch willen we dat wel. Het is vaak de schuld van de Nederlandse maatschappij dat mensen niet meer gemotiveerd zijn. Het is té ingewikkeld gemaakt', stelt Grecco.

Veel immigranten hebben inmiddels vervelende associaties bij inburgeren. 'Dan denken ze aan Fortuyn en aan Wilders', zegt beleidsmedewerker Mirte van de Griendt. 'Inburgeren heeft een slechte naam gekregen. Het is ook niet voor niets dat het ministerie het tegenwoordig steeds meer heeft over "de taal leren" in plaats van over "inburgeren".' Wat de Zoetermeerse ambtenaren betreft zou het inburgeringsexamen best uitgesplitst mogen worden in enerzijds pure taallessen en anderzijds de overige modules zoals Kennis Nederlandse Samenleving. Nu moet iedereen in principe nog alle onderdelen halen om te kunnen slagen. 'Maar het gaat toch vooral om die taal?! We willen toch dat mensen integreren, dat ze met de onderwijzer van hun kind kunnen praten?', zegt Van Reek. Als mensen de feitelijke 'inburgeringslessen' dan te betuttelend vinden, zorg dan dat ze in ieder geval de taal gaan leren, betogen de Zoetermeerse ambtenaren. 'Of regel dat mensen die al jaren hier wonen in ieder geval een korte vrijstellingstoets voor het onderdeel Kennis van de Nederlandse Samenleving kunnen krijgen', nuanceert Van de Griendt. Over het belang van taal sec zijn alle

ZOETERMEER IN CIJFERS

Zoetermeer telt 122.000 inwoners, waarvan 16 procent van niet-westerse allochtone afkomst. De grootste herkomstlanden zijn Suriname, Antillen, Marokko, Irak, Afghanistan en Turkije. In 2007 telde Zoetermeer 616 verplichte inburgeraars. Jaarlijks komen daar naar schatting 50 à 100 bij. Op basis van die getallen werd het aantal vrijwillige inburgeraars ('inburgeringsbehoefte') in 2007 geschat op 1200 à 1800 (ofwel 2 à 3 maal het aantal verplichte inburgeraars). De gemeente heeft bij het ministerie voor 2010 ingetekend voor vijfhonderd inburgeringstrajecten. Worden er minder gehaald, dan moet de gemeente de uitbetaalde voorschotten terugbetalen. Tussen 2007 en nu hebben 791 mensen een verplichte inburgering ondergaan. Daarnaast hebben 172 vrijwillige inburgeraars een aanbod gehad (3 in 2007, 16 in 2008, 83 in 2009 en 70 in de eerste helft van 2010).

WIE MOET INBURGEREN?

De inburgeringsplicht geldt in principe voor alle vreemdelingen van 16 tot 65 jaar van buiten de EU die duurzaam in Nederland verblijven. Immigranten die de Nederlandse nationaliteit hebben verworven, vallen dus niet onder de wet. Surinamers zijn ook vrijgesteld, evenals mensen die tijdens de leerplichtige leeftijd minstens acht jaar in Nederland hebben gewoond. Ook wie via een korte vrijstellingstoets (KVT) kan aantonen reeds over het vereiste kennisniveau te beschikken, hoeft niet in te burgeren. Nederland telt zo'n 600.000 potentiële inburgeraars. Grofweg de helft is inburgeringsplichtig, de rest zou volgens de overheid een inburgeringscursus kunnen gebruiken, maar kan niet worden gedwongen.

verantwoordelijke ambtenaren in Zoetermeer het roerend eens. En juist door die noodzaak van taalbeheersing telkens weer te benadrukken, hopen ze potentiële inburgeraars uiteindelijk over de streep te trekken. 'We leggen uit dat het fijn is als mensen zelfstandig naar de dokter of naar de winkel kunnen, zonder dat hun kinderen voortdurend moeten tolken. En dat het goed is als ze met de leerkrachten op school kunnen praten, als ze kunnen helpen met het huiswerk of de kleinkinderen kunnen voorlezen. Of dat ze gemakkelijker een baan kunnen vinden', zo schetsen ze hun strategie.

Klantmanager Sandra Peters mag het allemaal in de praktijk brengen in de spreekkamer. 'Laatst had ik een vrouw op het spreekuur, altijd zielig, altijd ziek, zwak en misselijk', vertelt ze. 'Haar dochter zat erbij en had ook nergens zin in. Toen ben ik op de emotie gaan spelen. "Wat vindt u er nou zelf van dat uw kind altijd met u mee moet omdat u zelf niks kunt?" Dan zie je ze denken... en dan vraag ik: "Wat denkt u zelf, wat zouden we kunnen doen om dit te veranderen?" Meestal zeggen ze dan: "Oké, ik wil wel". Ik ga net zo lang door totdat ze gemotiveerd zijn. En dat lukt bijna altijd', aldus Peters. 'Een houding van "waar bemoei je je mee?!" kom ik eigenlijk nooit tegen. Vaak verschuilen mensen zich achter allerlei al dan niet denkbeeldige drempels omdat ze gewoon niet dürfen. Vooral vrouwen: die zitten veilig thuis; naar buiten gaan is voor hen een enorme stap. En bij mannen speelt vaak schaamte om fouten te maken. Maar ik probeer ook die mensen altijd positief te stimuleren, dat werkt beter dan negatieve maatregelen of sancties. Dan zetten mensen toch alleen maar de hakken in het zand.'

Langs bij moskee

De meeste wervingsactiviteiten concentreren zich in de wijk Meerzicht: Zoetermeer is een van de acht gemeenten die zijn ingeloot voor de landelijke pilot 'wijkgericht inburgeren', waarbij 'de hamvraag is hoe gemeenten mogelijkheden in de wijk benutten voor inburgering en vice versa hoe gemeenten inburgering kunnen gebruiken om de wijk te upgraden', aldus indertijd het persbericht van het ministerie van VROM. Concreet betekent het een geconcentreerde inzet van middelen in één wijk, in dit geval Meerzicht. Een tijdlang ging hier wekelijks een

SERGE LIGTENBERG

ambtenaar bij de moskee langs om over inburgering te praten. 'Wij dachten aanvankelijk: we leggen het uit, en nog eens, en dan stromen de meldingen wel binnen. Nee dus.' Zoetermeer heeft de les geleerd dat investeren in de (etnische) gemeenschappen en de zelforganisaties niet de beste manier is om vrijwillige inburgeraars te bereiken. 'Een-op-een-contacten leveren veel meer op', aldus Peters.

Huisbezoek

Schooldirecteuren is inmiddels gevraagd een seintje te geven als ze denken dat ouders inburgering kunnen gebruiken. Ambtenaren van diverse gemeentelijke afdelingen hebben het verzoek gekregen op te letten bij hun huisbezoeken, bijvoorbeeld in het kader van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning). In relevante subsidieverordeningen wordt wanneer mogelijk een passage opgenomen dat de ontvangende organisaties met de gemeente 'afstemmen' of hun leden of klanten een inburgeringstraject zouden kunnen volgen. In een ontmoetingsruimte in de wijk worden uiteenlopende activiteiten georganiseerd, met als eerste doel het 'samenleven', maar als tweede doel het werven van inburgeraars. 'Als mensen eenmaal achter de voordeur vandaan zijn om te komen kijken naar een kunstproject, kunnen we ze aanspreken', leggen de Zoetermeerse ambtenaren uit. En omgekeerd: aanbellen met als specifieke doel een inburgeringscursus te slijten, werkt meestal niet. Maar als medewerkers van de gemeenten eenmaal binnen zijn voor iets anders, kunnen ze de taalles wél aansnijden. En het Taalmaatjes-project, een soort buddy-project om Nederlands te oefenen, stimuleert mensen die over de streep zijn gehaald om door te gaan met

hun taalverwerving.

Het vlaggenschip van deze een-op-een-benadering is het 'ambassadeursproject': oud-inburgeraars worden getraind om andere potentiële inburgeraars over de streep te trekken. Verreweg de meeste vrijwillige inburgeraars belanden tegenwoordig langs deze weg op een cursus.

Op alle mogelijke manieren probeert Zoetermeer ook andere drempels weg te nemen. Een basisschool stelt een lokaal ter beschikking voor inburgeringslessen, waarbij de lesstof voor de ouders ook wordt afgestemd op de lessen die de kinderen gelijktijdig krijgen op school. 'Als het thema "herfst" is, kunnen ouder en kind er 's avonds samen over praten', zo is de gedachte. Bovendien hoeven de moeders de wijk dan niet meer uit; ze brengen hun kind naar school en kunnen meteen door naar hun eigen les. Alle inburgeraars met kinderen tussen 2 en 8 jaar oud krijgen een kinderwoordenboek, *Mijn eerste Dikke van Dale*. Eenvoudige teksten bij Otten-Sien-achtige plaatjes. 'Kaas: plakjes kaas / lekker dik / op mijn brood / dat wil ik.' En de eigen bijdrage van 270 euro betaalt Zoetermeer - net als veel andere gemeenten - als een vrijwillige inburgeraar 80 procent van de lessen bezoekt en deelneemt aan het examen. Slagen hoeft niet eens. Beleidsmedewerker Mirte van de Griendt: 'Soms zie je mensen die aanvankelijk heel erg overgehaald moesten worden, aan het einde strálen met hun diploma. Voor de samenleving moeten we dit dus blijven doen. Voordat we concluderen: die mensen willen gewoon écht niet, willen we als gemeente wel het gevoel hebben dat we echt álles hebben geprobeerd.' <

Volgende week in Binnenlands Bestuur: de Zoetermeerse inburgeringsambassadeurs